

Алексей Ефимович Вандам

ГЕОПОЛИТИКА И ГЕОСТРАТЕГИЯ

София, 2022

„Катехон“ е импринт на издателство „Изток-Запад“.

© Издателство „Изток-Запад“, 2022

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Владимир Игнатовски, превод, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-0982-2

АЛЕКСЕЙ ВАНДАМ

ГЕОПОЛИТИКА
и
ГЕОСТРАТЕГИЯ

Превод от руски
Владимир Игнатовски

КАТЕХОИ

КАТЕХОН

Водещ редактор
проф. Иво Христов

- №1 Клаус Шваб *Капитализъм на заинтересованите*
- №2 Николай Вавилов *Некоронованите крале на червен Китай*
- №3 Иво Христов *Не пожелахте да чуете*
- №4 Джоузеф Плъмър *Тайните структури на властта*
- №5 Димитър Събев *Маркетинг, потребление и икономически растеж*
- №6 Андрей Фурсов *Водораздел*
- №7 Уан Иуей *Глобализация по китайски*
- №8 Александър Дугин *Четвъртият път*
- №9 Едуард Грифин *Създанието от Джекил Айлънд*
- №10 Д-р Анна Лембке *Допаминов свят*
- №11 Алексей Вандам *Геополитика и геостратегия*

Съдържание

Едно забравено име	7
Нашето положение	23
Най-великото от всички изкуства.....	129
Писма за Трансваал	155

Едно забравено име

ВКЛЮЧЕНИТЕ В ТОВА издание работи по геополитика и история на Англо-бурската война са написани от един много талантилив човек: Алексей Ефимович Вандам. За съжаление сведенията за негова биография са откъслечни и не позволяват да я представим достатъчно пълно. Но дори малкото епизоди от неговия живот, които успяхме да намерим, ни дават възможност да обрисоваме неговата противоречива и необикновена фигура.

Въпреки че фамилията му е доста странна и звучи сякаш е на чужденец, той е от най-ниските слоеве на руския народ. Истинското му име е Едрихин, роден е на 17 март 1867 г.¹ в Минска губерния в многодетното семейство на обикновен войник. На 24 декември 1884 г., седемнайсетгодишен, Алексей Едрихин постъпва като волнонаемен трети разряд в 120-и пехотен Серпуховски полк.

По онова време в руската армия съществува институтът на волнонаемните, които за разлика от подлежащите на редовна служба, постъпват в армията доброволно въз основа на Устава за военната повинност от 1874 г. Те служат в пехотата, където са на държавна издръжка (в гвардията и в кавалерията те я осигуряват сами) и в зависимост от образованието са поделени на разряди: в първи разряд са тези, които са завършили най-малко шест класа средно

¹ Всички дати преди 1918 г. са по стар стил. – Б.р.изд.

училище, четири класа давали право да бъдат зачислени във втори разряд. Едрихин бил в трети, което подсказва, че е бил с много ниско образование.

Но след две години той постъпва в юнкерското пехотно училище във Вилно¹. Това училище е сред учебните военни заведения, които не се ползват с привилегии. Повече от 75% от обучаващите в тях юнкери не били дворяни, така че в него царял истински народен дух. Очевидно лошото образование на Едрихин се е отразило на резултатите от обучението: на 7 август 1888 г. той завършва училището с 2-ри разряд. За да го придобие (при 12-точкова система на оценките), той трябвало да получи на заключителните изпити среден бал не по-малко от 7, а по строева служба не по-малко от 9. Такъв успех би му позволил да получи офицерски чин, но вакантните места се разпределяли първо между юнкерите, завършили с по-висок бал и с първи разряд. Едрихин не получава офицерско звание, а постъпва като подофицер в 117-и Ярославски пехотен полк.

Сега можем само да предполагаме какво е накарало началниците в училището да решат, че могат да го приравнят към юнкерите, завършващи училището с трети разряд и нямащи право да получат офицерско звание, а с него и пожизнено дворянство².

Едва след две години като подофицер в 117-и Ярославски пехотен полк, на 1 май 1890 г., той е произведен в подпоручик. След всички тези перипетии перспективите му да направи кариера в армията били твърде скромни: ниският му бал при завършването давал предимство на по-добрите съученици, те дори го били изпреварили с две години по звание. При тогавашните традиции и с такива начални

¹ Днес Вилнюс, столица на Литва.

(Всички неизрично отбелязани забележки под линия са на преводача.)

² В Руската империя съществува т.нар. пожизнено дворянско звание, което се дава за заслуги и не се наследява.

възможности Едрихин е трябвало да завърши службата в армията най-много като ротен командир с чин до капитан.

Но най-вероятно именно от момента, в който получава офицерско звание, започват необикновените промени в съдбата на нашия герой. На 30 април 1892 г. Едрихин е награден с медал „За спасяване“, който се носи на гърдите върху Владимирска лента. Този медал се връчвал за спасяване на давещи се или при пожар. Той имал два варианта: „За спасяване“ и „За спасяване на живот“. Вторият сочи, че помощта, оказана на пострадалите, е била успешна, хората са били спасени и не са загинали. Можем само да гадаем каква точно е била героичната постъпка на младия подпоручик, но тя е доказателство, че Едрихин е бил човек смел и решителен.

Всички офицери в армията мечтаели за Николаевската академия на Генералния щаб: в мирно време само тя предлагала блестящи перспективи в службата. Но за повечето претенденти желанието да постъпят в това военноучебно заведение било неосъществимо. Най-много шансове имали офицерите от гвардията, учили в Пажеския корпус и в други привилегирани военни училища, а по-малко офицерите от пехотата и завършилите юнкерско училище. Офицери като Едрихин нямали никакви шансове. Нивото на образование не им позволявало не само да се състезават с високообразованите офицери, но и да издържат приемните изпити в академията (от тях два по чужди езици!) с относително висок бал, поне 12.

Въпреки това през 1897 г. поручик Едрихин с успех издържал всички изпити и бил приет в Николаевската академия на Генералния щаб. И не само бил приет, но успешно се справял с всички учебни предмети. През 1899 г. завършил два курса в академията по първи разряд и с писмена работа за допълнителен курс (завършилите успешно първите два курса преминавали допълнителен курс, а онези с по-скромни успехи се връщали на предишното място, къ-

дето са служили, без да получат знака на академията и без да бъдат зачислени към Генералния щаб).

Така че за 7 години служба в провинциален гарнизон Едрихин от слабо образован волнонаемен, произведен с две години закъснение в офицерско звание, се е образовал сам и е постигнал небивали успехи: блестящо превзема непреодолимата бариера на приемните изпити в академията на Генералния щаб и успешно се справя с доста сложната – дори за добре подготвените офицери – учебна програма. Очевидно му предстои още една година в допълнителния курс и блестяща кариера като офицер в Генералния щаб, но Едрихин подава рапорт... да бъде върнат в предишния му полк.

По-късно ще станат ясни причините за тази толкова странна и на пръв поглед необяснима постъпка. На 9 октомври 1899 г. офицерът от 117-и Ярославски пехотен полк подава рапорт до началника на Военноучебния комитет генерал-лейтенант В. Сологуб, в който между другото пише: „Бих искал да замина за Южна Африка, за да проследя лично как се развива Англо-трансваалската война и моля Ваше Превъзходителство да ходатайствате да бъде отчислен в резерва, като ми бъде предоставено правото, когато се върна от театъра на военните действия, да бъде отново зачислен в моя полк и ми бъде зачетена службата, докато съм отсъствал, и да ми се отпусне издръжка за това време.“ Същия ден военният министър Куропаткин пише на рапорта резолюция: „Да се има предвид и да се изпълни, когато поручик Едрихин се върне.“¹

Необичайната молба в този рапорт смайва с няколко неща: до кого е изпратен (подминават се всички преки началници), а също каква и колко бърза е реакцията на тази молба.

¹ Шубин, Г. В. Участие российских подданных в Англо-бурской войне (1899–1902). М., Институт Африки РАН, 1999. С 21–22. – Б.р.изд.

Г. Шубин е изследвал участието на руски доброволци в Англо-бурската война и доказва, че много малко от десетките руски офицери, участвали доброволно в тази война, са били удостоени с подобна чест (зачитане на прослуженото време и изплащане на издръжката за целия период). Най-вероятно е да търсим причините за това благосклонно отношение в мисията, която Едрихин приел доброволно: мисията на таен военен агент на Русия.

В служебното досие на А. Едрихин е записано, че на 11 ноември 1899 г. той е зачислен в резерва на пехотата (до 6 май 1900) във връзка с неговото участие като доброволец на страната на бурите в Англо-бурската война.

Така че Едрихин заминава за Южна Африка с подкрепата на ръководството на военните институции. Колкото и странно да изглежда, имаме достатъчно пълни сведения за този неясен период от живота му: защото той неочаквано проявил и журналистически способности. Поручикът от резерва се превръща в доброволен кореспондент на популярния по онова време вестник „Ново време“¹. От февруари до юни 1900 г. той редовно публикува в този вестник статии и очерци, всичките подписани с псевдоним А. Вандам. Най-интересни са неговите „Писма за Трансваал“, дописки от сраженията на първата голяма война на ХХ в. – война, която всъщност читателите в Русия не познавали.

Тъй като „Писма за Трансваал“, публикувани в „Ново време“, са достъпни днес, ще споменем само най-важните дати от южноафриканската епопея на Едрихин. Излязъл в оставка на 11 октомври 1899 г., той скоро след това заминава. Едно от първите му съобщения е от 22 октомври 1899 г., изпратено от Амстердам (публикувано в „Ново време“ на 7 ноември 1899 г.), следващата кореспонденция, от ноември 1899 г., е изпратена от Париж. Две съобщения са от 14 декември, вече от Южна Африка от пристанището

¹ Новое время, 1868 – 1917, Петербург, изд. „А. Суворин“. – Б.р.изд.

Лоренцо Маркес¹. Повечето очерци на Едрихин са публикувани в „Ново време“, вече след като се е върнал в Петербург, от 4 май до 5 юни 1900 г. През юли–август той само коментира информацията, които пристигат от театъра на военните действия.

В докладната до император Николай II от април 1901 г. за руските офицери, взели участие като доброволци в Англо-бурската война, военният министър Куропаткин съобщава: „За да пътува до Южна Африка, щабс-капитан от 117-и Ярославски полк Едрихин подава оставка и излиза в резерва... Средствата за пътуването получава от великия княз Александър Михайлович, работи като кореспондент във вестници. Прекарва в театъра на военните действия около два месеца. Поради болест и краткото време, през което е в Южна Африка, не взема активно участие в тях. Всички го определят като способен офицер.“²

Денят, когато Едрихин се връща в Русия, може да се определи доста точно, тъй като буквално една седмица след пристигането му той е приет лично от военния министър генерал Куропаткин и дълго разговаря с него за пътуването си. Тяхната среща е на 7 май 1900 г. Дали е случайно, или не, но предния ден, на 6 май, Едрихин става щабс-капитан.

Така че Едрихин е пристигнал в Южна Африка на 14 декември 1899 г. и можем да предположим, че си е тръгнал оттам в края на март 1900 г. (пътят към дома е продължил около месец и половина). Той е прекарал в Трансваал, в театъра на военните действия, само два месеца – втората половина на януари, февруари и първата половина на март 1900 г.

Изглежда, основна цел на репортажите на Едрихин от Трансваал е била не само да разкаже на своите съотечес-

¹ Сера Мапуто.

² Российский государственный военно-исторический архив. Ф. 2347. Оп. 1. Д. 437. – Б.р.изд.

твеници истината за войната, но и опит да погледне на Русия през призмата на чуждия опит. Това е проява на неговия истински патриотизъм и на любовта му към Родината.

Той пише в една от кореспонденциите си: „Като се нагледах на тукашното чуждо всекидневие, ще се опитам с Божията помощ да убедя моите съотечественици, че у нас въобще не е по-зле, отколкото са другите, че нашата нравственост и моралната ни сила са много високи, че физически ние сме богатири, че прочутото ни пиянство въобще не е по-лошо, отколкото при други народи, че ако имаме здрав разум, нашето невежество е поправимо. Няма никакви причини да се срамуваме и да се принизяваме пред чужденците.“¹

Едрихин в репортажите си не само разказва какво е видял в далечната Южна Африка, но и прави задълбочен безпристрастен анализ на причините и последиците от войната. В тях става дума и за значението на тази война за Русия (отслабване на експанзионистките стремежи на Англия към Кавказ и Средна Азия). Затова „Писма от Трансваал“ трябва да се разглеждат като класически пример за геополитически анализ на събитията в света.

Върнал се от Трансваал, на 13 юни 1900 г. той отново е приет на служба в армията, а два месеца по-късно е командирован в Главното интендантско управление и за Едрихин започва относително спокойна служба в столицата. Но очевидно това не задоволява действената натура на щабс-капитан Едрихин – през пролетта на 1901 г. той отново подава рапорт за оставка. Не може да се каже този път закъде му се е прищяло на нашия герой да тръгне. Знаем само, че на 13 август 1901 г. той е зачислен в резерва на пехотата в Санктпетербургски окръг.

Но това не е краят на военната му кариера. В Далечния изток назрява ново огнище на напрежение: руските

¹ Новое время. 1900, 5 февруари. – Б.р.изд.

интереси в този регион все по-ясно се сблъскват с интересите на Великобритания и на Япония. Възможно е това да е причината Едрихин да се върне в строя. На 18 ноември 1903 г. капитан Едрихин е върнат от резерва на редовна служба, зачислен е в армейската пехота и е назначен... като помощник на военния агент (аташе) в Китай. Трябва да споменем, че по онова време назначаването на такава служба изисква задължително познаване на езиците на Изтока. Не можем да установим кога и къде Едрихин е успял да ги научи. Може да е посещавал Лазаревския институт, курсове по източни езици или да ги е учил сам. Но факт е: след прекъсване от две години и половина Едрихин отново е на служба в армията и за него започва съвършено нов етап на попрището на военното разузнаване. Не се знае дали неговата мисия продължава и по време на Руско-японската война през 1904–1905 г. Във всеки случай в служебното му досие до началото на Първата световна война в графата „участие в бойни действия“ пише само „Трансваал“.

След като са минали седем години, на 7 ноември 1906 г. Едрихин е зачислен към Генералния щаб. Очевидно решаваща причина за това е била работата му във военното разузнаване. Косвено потвърждение може да е написаното от капитан Едрихин „Сведение за реорганизацията на въоръжените сили на Китай“, намерено от военния историк А. Кавтарадзе във фондовете на 68-и лейб-пехотен Бородински полк на император Александър III, с дата 4 януари – 23 юни 1906 г.¹

От 1907 г. в официалните документи на военното ведомство изчезва името Едрихин и вместо него се появява капитан Вандам.

На 29 май 1907 г. е удовлетворена молбата на Едрихин да си смени фамилията. На този ден е издадена Заповед № 46 на Генералния щаб, с която се нарежда на подателя на

¹ РГВИА. Ф. 2347. Оп. 1. Д. 437. – Б.р.изд.

молбата „занапред всемилостиво да бъде разрешено да се нарича Вандам“.

Не се знае кое е накарало Едрихин да си смени името. Можем само да предполагаме, че причините са били достатъчно сериозни, тъй като има твърде малко такива заповеди на Генералния щаб. Смяната на фамилията на Едрихин не е свързана с женитба и предполагаемо приемане на името на съпругата (най-вероятно Едрихин не се е женил преди третата му доброволна оставка през 1910–1913 г.).

По този повод можем да предложим поне две версии.

Първата е свързана с името на френския пълководец Д. Вандам, претърпял през август 1813 г. поражение от превъзхождащите го руско-пруско-австрийски сили при Кулм¹ (от Русия в сражението участва М. Барклай де Толи). Трябва да споменем, че пълководците от времето на войните на Наполеон са били много популярни сред офицерите на Генералния щаб. Но не изглежда много вероятно той да е избрал името на злополучния пълководец.

Втората версия е свързана с Трансваал. Става дума за името на един от героите на Англо-бурската война: коменданта на конната полиция в Йоханесбург, африканера Ван Дам. Той командвал отряд, който се прочул в битките с англичаните. И макар че първите кореспонденции, подписани с псевдонима „А. Вандам“, са изпратени в средата на декември 1899 г. от Амстердам, много е възможно Едрихин да е чул там фамилията на националния герой на Трансваал в Холандия, където внимателно следили събитията на Англо-бурската война. Той може да е избрал за литературен псевдоним фамилията Ван Дам, защото е бил възхитен от подвизите му.

Тази версия се потвърждава от положителното решение на ръководството на Генералния щаб за смяната на фамилията – това може да е било зачитане на заслугите на

¹ Днес Хлумец в Чехия.

Едрихин за изучаване на обстановката на театъра на военните действия в Трансваал.

На 11 януари 1908 г. Вандам е зачислен на постоянна служба като командир на рота в лейб-гвардейския Гренадирски полк, което му гарантира изкачване в стълбицата на военните звания; на 2 февруари 1909 г. преминава в Генералния щаб.

От 7 март 1909 г. той е на длъжност офицер за специални поръчения при щаба на 13-и армейски корпус в гр. Смоленск. На 29 март 1909 е произведен в чин подполковник. Но тогава се случва третото по ред прекъсване на военната му кариера. На 26 юли 1910 г. той подава молба да бъде освободен от военна служба и е зачислен в пехотното опълчение на Петербургска губерния. Той пак ще се върне в строя, но след три години.

Можем да предположим, че поредната му оставка е свързана с желанието му да се реализира като литератор. Той продължава да сътрудничи с издателя и главен редактор на вестник „Ново време“ А. Суворин: през 1912–1913 г. излизат две негови книги: „Нашето положение“ и „Най-великото от всички изкуства“. Те са изключително интересни от гледна точка на геополитиката. Тази наука възниква от три направления: *цивилизационно* (Н. Данилевски, К. Леонтиев, О. Шпенглер и др.), *географски детерминизъм* (Ж. Боден, Ш. Монтеско, Х. Бокъл, А. фон Хумболт, К. Ритер и др.), и *военностратегическо* (Н. Макиавели, К. фон Клаузевиц, Х. Молтке, А. Махан и др.) и прави първите си стъпки в края на XIX и началото на XX в.

Можем спокойно да причислим двете работи на Вандам към военностратегическото направление в политиката. Всъщност те са пионерски работи, които заедно с трудовете на Д. Милютин, П. Семьонов-Тяншански и А. Снесарев са в основата на *отечествената геополитическа школа*.

В „Нашето положение“ Вандам анализира историческото развитие на Русия през призмата на геополитическия подход.

Като характеризира геополитическото положение на Русия, Вандам отбелязва, че въпреки голямата територия руският народ има най-малко благоприятни условия за съществуване в сравнение с други „народи от бялата раса“.

Страшните студове през зимата и присъщите само на северния климат трудно проходимы пътища слагат на дейността на (руския народ) толкова тежки окови, каквито не познават жителите на умерения Запад. Освен това, тъй като няма достъп до топлите външни морета, той има сериозни затруднения да изнесе в чужбина своите изделия, което му пречи много да развива промишлеността и външната си търговия и по такъв начин му се отнема най-важният извор за народно богатство. Иначе казано, руският народ е обречен от своето географско положение на затворено, бедно и поради това незадоволително съществуване. Това недоволство намира израз в никога неотслабващия в народните маси инстинктивен стремеж „към слънцето и към топлите води“, който на свой ред много ясно е определил положението на руската държава в театъра на борбата за живот.

Основната мисъл в тази книга е, че основен геополитически и геостратегически противник на Русия винаги е била и ще бъде Англия, което намира израз в противопоставянето на една континентална с друга морска държава. Той вижда решаването на този проблем в създаването на коалиция от сухопътни държави: Русия, Германия и Франция против „изтънчения деспотизъм на Англия“.

Изводът, който остава след прочитането на тази книга, е, че от геополитическа гледна точка историята на Русия, освен несъмнените постижения, е до голяма степен история на пропуснати възможности.

Втората му книга, „Най-великото от всички изкуства“, е геополитически анализ на ситуацията в Европа и в света

в навечерието на Първата световна война. Вандам пророчески предсказва не само причините, но и как ще протече предстоящата война (сред тях и как ще бъде предизвикана войната), както и възможните ѝ резултати, от които според него Русия нищо няма да получи. Затова Русия в никакъв случай не бива да позволи да бъде въвлечена в бъдещата война, от която полза може да има само Англия.

Вандам доста скромно преценява значението на своите произведения, според него те „са само лека драскотина по девствената и изискваща незабавно разработване почва на руската политическа мисъл“.

В същото време многото рецензии в руската периодика след появата на тези книги са доказателство, че мислите и съжденията на автора са били изключително актуални и са предизвикали сериозен интерес сред читателите.

Книгата на Вандам „Нашето положение“ е била много популярна. В потвърждение на този факт веднага след нейната поява с Решение на Морския учебен комитет № 112 от 20 април 1913 г. била препоръчана за придобиване от „офицерските библиотеки“.

Освен това по непотвърдени сведения неговата книга „Най-великото от всички изкуства“ през 1916 г. е била преведена на немски и издадена в Германия.

Освен тези две книги през 1906–1913 г. издателството на А. Суворин отпечатва още няколко заглавия на английски и френски автори, преведени от Вандам, което още веднъж потвърждава необикновените способности на този човек. Като проблематика тези книги са близки до онова, с което се занимава Вандам, тъй като са посветени предимно на геополитически и военнополитически проблеми.¹

¹ Демолен, Э. Аристократическая раса. Спб., Типография товарищества А. С. Суворина, 1906; Рейх Эмиль. Современная Германия. Сп. 1908. – Б.р.изд.

Няма съмнение, че очевидната заплаха от избухване на войната, за която той предупреждава в книгите си, е накарала Вандам да се върне на военна служба. На 9 декември той е назначен в Киевския военен окръг на длъжност щабен офицер към щаба на 10-и армейски корпус, където той посреща Първата световна война. На 13 ноември 1914 г. е произведен в чин полковник. От 3 ноември 1915 г. е назначен за командир на 92-и пехотен Печорски полк, а след една година, на 24 ноември 1916 г., е началник-щаб на 23-а пехотна дивизия. На 22 юни 1917 г. е произведен в чин генерал-майор.

За проявена храброст е награден с орден „Света Ана“ 3-та и 4-та степен с мечове и лента, а също и с орден „Св. Владимир“ 4-та степен с мечове. Има специална награда „Георгиевско оръжие“ за боевете по време на настъплението през 1916 г. От 29 септември 1917 г. генерал-майор Вандам е на разпореждане на началника на Генералния щаб. Това е краят на военната му служба.

По време на разпадане на армията той заминава за Естландска губерния при Ревел¹, в имението на своя приятел генерал П. Стенбок, където и остава до есента на 1918 г. След като немците окупираха Естония става ясно, че офицерите от германския Генерален щаб добре познават името на Вандам (по-рано бе споменато, че неговата книга „Най-великото от всички изкуства“ е била преведена на немски през 1916 г.). Очевидно на немците са импонирали задълбоченият геополитически анализ на ситуацията в света в навечерието на Първата световна война и неприимиримата му омраза към Англия, съдържащи се в неговите военнаучни трудове (Вандам е смятан за германofil).

Според военния историк Н. Рудченко тъкмо затова през октомври 1918 г. генерал-майор Вандам е бил показан да оглави подкрепения от германците Псковски до-

¹ Днес столицата на Естония – Талин.

броволчески корпус, който по-късно трябвало да се превърне в Северна армия на белите.

На 12 октомври 1918 г. Вандам пристига от Ревел в Псков и веднага издава заповед за Псковския корпус, в която заявява, че по молба на представители на Псковска и Витебска губерния временно поема командването на корпуса за борба със съветската власт. Представял си тази борба с доброволци и във взаимодействие с другите армии на Бялото движение.

На 21 октомври 1918 г. се провежда съвещание на командирите на корпуса. Командирът на артилерийски дивизион подполковник К. Смирнов, който е участвал в съвещанието, описва това събитие, от което за първи път добиваме представа как е изглеждал Вандам. К. Смирнов пише

Ръководеше съвещанието генерал-майор Вандам, човек доста едър, спокоен, сдържан, който създаваше усещане, че постоянно е недоволен от нещо... Генералът дойде на съвещанието без пагони с доста поизносен мундир. Общо взето, изглеждаше доста демократично.

На съвещанието Вандам заявява, че поема временно командването, докато от Киев не пристигне граф Келер, който се бил прочул през последната година на Първата световна война като блестящ кавалерийски командир, имал сериозен авторитет сред руските офицери и можел да се превърне в истински вожд на антиболшевишките сили на северозапад. Но то не се случило, тъй като в Киев го убили хората на Петлюра.

След като бил създаден Псковският корпус, части от Червената армия и корабите на Чудската военна флотилия се присъединили към доброволците. На 11 ноември 1918 г. Германия капитулира. Тогава се чули гласове да се проведе всеобща мобилизация за Северната армия. Но по това време Вандам предпочел да се въздържа от мобилизация и от активни действия против Червената армия. Обвинили

го, че бездейства и че е нерешителен, имало призови да се свика събрание на офицерите и да се обяви недоверие на командващия. Когато разбрал, генерал Вандам издава на 16 ноември 1918 г. заповед, с която съобщава, че напуска длъжността командващ корпуса поради заболяване.

Най-вероятно трезво мислещият Вандам не би могъл да се съгласи да превърне геополитическите интереси на отечеството в разменна монета на обществено-политическата борба.

След като известно време е и в Рига, и в Германия (когато Червената армия превзема Рига през януари-май 1919 г.), генерал Вандам през юни 1919 г. пристига в Нарва, където на 21 юни е назначен като „намиращ се на разположение“ изпълняващ длъжността началник-щаб на Северозападната армия (утвърден е на тази длъжност на 28 август). Изпълнява длъжността по време на настъплението към Петроград през октомври. На 29 ноември 1919 г. със заповед за Северозападната армия Вандам е изпратен в командировка. С това новият командващ Северозападната армия генерал П. Глазенап фактически го уволнява.

След като Северозападната армия е ликвидирана, генерал Вандам живее в Ревел (Талин), там той е член на Георгиевското дружество и на Съюза на бившите военни. Умира на 16 септември 1933 г. и е погребан в Талин в руското гробище при църквата „Св. Александър Невски“.

Така Алексей Ефимович Едрихин намира последния си покой в чужбина.

Дълго време неговото име е забравено, а неговият път в живота, несъмнено необикновен и интересен за съвременния читател, е бил дълъг и трънлив. Но рано или късно четящата публика трябва да се запознае с неговите произведения. Убедени сме, че те ще намерят отзвук и разбиране, тъй като „нашето положение“ ги прави особено актуални.

Неговите думи: „Русия е велика и могъща. В света няма нищо равно на нейните морални и материални извори и ако те бъдат добре организирани, ако нашите задачи бъдат формулирани ясно и точно, ако армията и флотът са готови всеки миг да защитят нашите собствени, *правилно* разбрани интереси, няма да имаме поводи да се страхуваме от съседите си“ – звучат, сякаш са писани днес.

Игор Образцов,
доктор на социологическите науки